

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

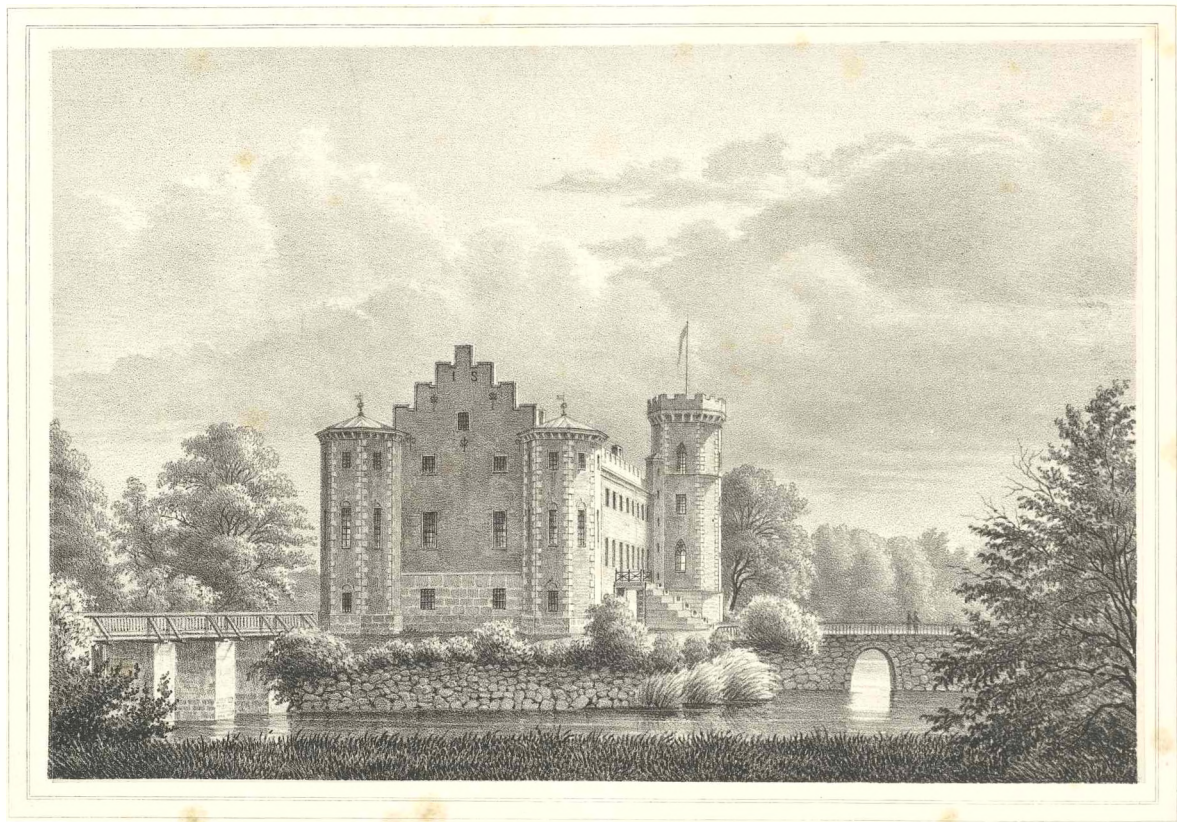
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BASNÆS

i Sjælland.

BASTNÆS.

i Sjælland.

Denne Herregaard ligger i Tjæreby Sogn Bøster Klæfkebjerg Herred i Sorø Amt, 3 Mill Eydost for Eskelær, ved een af de mangfoldige Bugter, som Nærøen har faaet ind i Sjællands Eydhyst. Veliggenheden er sunn, lige ved Søranden, med Gaardens Stove strax til Venstre og det vide Hav foran, i Forgrunden brudt ved den smalle Sandstrimmel, som under Navn af Oknosøed og Søvedsøed udenfor Bugten danner et Bærn mod Havets altsor vold-somme Brud under en Storm fra Sydvest eller Eydost.

Gaarden er opstaaet af de to smaa Byer Bastnæs eller Bærnæs og Nybølle. 1366 pantsatte Hr. Niels Peersøn af Broderup — hvilket formodentlig vil sige Biskoppens Lehnsmænd paa Braabe eller Holsteinborg, — 2 Gaarde i Bærnæs og 2 Gaarde i Nybølle for 10 Mark lodigt Sølv til Ridderen Lure Knudsen, som besad endeel Gods i denne Egn. Noogle Aar senere pantsatte Hr. Jens Arelsøn sit Gods i Bastnæs, Nybølle, paa Stigsnæs og Søveds for 40 Mark lodigt Sølv til sin Sø, Jens Geenwæther, der igjen overdrog det til sin Hustru, Fru Christinne, til Wederlag for hendes halve Hovedgaard Niis og øvrige Gods i Dds Herred, som han solgte til Roskilde Bispstol for 200 Mark lod. Sølv. I Midten af det følgende Aarhundrede traeffe vi først paa en Hovedgaard i Egen Bastnæs, til hvilken Hr. Dve eller Dve Lunge, som blev Ridder 1450, skrev sig 1446—47 og formodentlig har oprettet; da hans Sø, Hr. Tyge Lunge, Ridder, skrev sig dertil Aaret efter, medens Faderen endnu levede 1450, har Hr. Dve Lunges Fru, Karen Basse, rimeligviis eiet det Gods i Bastnæs, hvor hendes Mand først oprettede en Hovedgaard, men Navnet kan dog, som det Foregaaende vil have gjort tydeligt for Læsere, neppe staae i Forbindelse med Familien Basse.

Hr. Tyge Lunge døde omtrent 1456 som sidste Mand af denne gamle og rige Slægt, hvis Navn hans yngste Datters Børn optog og saaledes stiftede de nye Lunger.

Hr. Tyges Fru Anne Niels Datter, som sorte Hvitfeldernes Vaaben, levede som Enke 1464. Af deres fire Døtre arvede Fru Karen Lunge Bastnæs, som ved hendes Giftermaal med Jesper Kræse eller Kræffe til Otterølevgaard — nu Wintersborg — kom til denne Slægt, der levede det i omtrent 150 Aar. Jesper Kræse var en Brodersøn af Biskop Mogens i Odense og blev derfor biskoppelig Lehnsmænd paa Aalevad i Lolland, hvilket han var 1472; 1483 blev han indkøbt for Herredagen af Erkebøgnen i Roskilde, Hr. Hans Pedersen, der paastod at han havde forurettet ham for en Bønde; 1496 levede han endnu. Hans Sø, Hr. Hans Kræse, blev Ridder og Rigens Raad; han var Lehnsmænd paa Alholm 1511—17, paa Kallundborg Slot 1517—23, paa Korsør Slot 1523; Næstby og Knudsbølke Birk paa Lolland fik han 1518 til Lehu for en aarlig Afgift af 100 Mark; 1520 gav han Kongen 100 Mark for Tilladelse til at udføre nogle Stude til Lydskland; til Rigdraad blev han udværet 1523 ved Frederik den Førstes Krøning. 1527 købte han 4 Gaarde i Lydstofte og 4 Gaarde paa Etisnæs af Kjøbenhavns berømte Forsvarer, Hr. Henrik Gise, hvis Formue dette Forfar ebelaagde: da det imidlertid senere blev bevist, at disse 8 Gaarde herte Hr. Henrik Gises Fru, Elline Godov, til, og at Manden selv intet Gods eiede og ingen Børn havde med hende, da han solgte hendes Gods, gif Handelen tilbage som ulovlig, og Godtet tildømtes igjen Fru Elline. Hr. Hans Kræse døde 1530, og hans Enke, Fru Lene Haf til Egholm, fik samme Aar de toende Birk paa Lolland i Pant for 842 M. Danst og 80 Guldgylten, som hun laante Kongen, men inden Aarets Ende indløste den berømte Hr. Johan Rangan, Lehnsmænd paa Alholm, Bispens W, Hjørøer og Krogen, disse toende Birk med kong. Bevilling fra hende. Om Fru Lene Haf berettes, at hun ved Erik Banners Død skal have sagt:

BASNÆS

i Sjælland.

D min Glæde er feret,
 Thi Hr. Banner er jo død;
 Gud mig aldrig nu kveer,
 Basnæs og mit Utterlov!

Hvilket tvøvrigt klinger noget mistænkeligt, selv om man isædesfor Hr. Banner — som aldrig var Ridder, altsaa ikke kunde kaldes Herre, — sætter Hr. Krasse, og ellers vilde jo den gode Frues Dyd og Gtærthed være meget udjat for Mistanke.

Af Hr. Hans Krasses Børn arvede den ældste Søn, Jesper Krasse, Basnæs, hvor han 1548 holdt Bryllup med Kirstine Bølle; 1552 var han Lehnsmænd paa Riberhuus og skriver sig allerede til Basnæs, 1558 forte han Process med Lehnsmænd paa Braade om en Dømming paa Sibberup Mark. 3 Aaret 1559 efter Dithmarskens Erobring drog Kong Frederik den Anden til Basnæs med en Deel af sin Hær, der i 14 Dage laae tæt udenfor Gaarden paa Gallemarken ved en Es, som endnu til Grundring kaldes den dithmarske Es: Kongen opholdt sig imidlertid paa Gaarden, hvor han skal have været indtaget i een af Familieus Damer, enten Jesper Krasses Frue, Kirstine Bølle, eller hans Broder Eilers Frue, Hilleborg Wille, eller, efter anden Beretning, deres ugifte Søster Karen Krasse: alle tre vare de unge og siensynlige har Kongen moret sig godt. 1562 blev en Adelsmand ved Navn Erik Svab, som tjente Jesper Krasse, tiltalt for at have jaget i Kronens Stove: han maatte forpligte sig til at opholde sig paa Nords sin Livstid. Samme Aar forte Jesper Krasse Process med sin Frues Stedmoder om dennes Morgengave og Kæstengave; 1566 druknede han under Gulland i den stærke Storm, der overlagde næsten hele den danske Flaade; han var Capitain paa Orlogflådet Engelen, af hvis Besætning kun 15 Mand bleve reddede, men befandt sig tilfældigvis ombord paa Viceadmiralsflådet Hannibal, som ligeledes forliste totalt, saa at der af den 948 Mand stærke Besætning kun som 7 Mand dervra. Da Jesper Krasse ingen Børn havde, beholdt hans Enke efter hiin Tids Stil Gaarden indtil sin Død i Aaret 1604.

Basnæs tilfaldt efter Jesper Krasses Død hans Broder søn Hans Krasse, der rigtignok døde før Fru Kirstine Bølle, men beboede Basnæs ifølge Overenskomst med hende, som boede paa Lerløse; efter hans Død giktede hans Enke, Fru Kirstine Holt til Barretsoff, sig 1590 igjen og fik Rigens Raad Steen Brahe til Knudstrup og Næsbyholm. Hendes eneste

Datter af første Egteskab, Margrethe Krasse til Basnæs, blev i Aaret 1603 gift med Steen Brahes ældste Søn, Otto Brahe til Næsbyholm, men døde uden Børn i Aaret 1614, hvorefter hendes tvende Halvøstre, Birgitte og Helvig Brahe, arvede Basnæs. Af dem blev Birgitte gift med Frederik Needs til Tygestrup, nu Kongedal, Helvig 1622 med Falk Wiise til Eskeris, men kort efter dennes Andeel, som var det halve Basnæs, ved Indkjøbet udlagt til en besjendt hollandsk Pengemand, Henrik von der Wisch, fra hvem det kom til Kong Christian den Fjerde, der maa have folgt det til Aret Arnfeld, som ogsaa købte Frederik Needs's Andeel og jaaledes samlede Gaarden, der dog kun var ringe, baade af Bygninger og Jordtillæg, samt temmelig forfalden, da den i over 30 Aar havde henstaaet ubeboet af noget Herfak.

Hr. Axel Arnfeld, den betydeligste Personlighed blandt Gierne af Basnæs, arvede efter sin Moder Nysholt ved Bølle; han var kong. Secretair 1617—23 og tillalte som saadan paa Kongens Vegne i Aaret 1620 den kensjendte Dr. Christoffer Dybvad; var Rentemeester 1623—25, derefter Generalfrigscommissair under Christian den Fjertes Krig 1626—28, Besalingsmand over Gudske Lehn i Norge 1628—42, over Stjernholms Lehn 1643—46, blev Ridder 1634 og døde 1647. 1626 fik han kong. Bevilling, at Ingen maatte reise nogen Process imod ham eller hans Gøds, medens han var uten Riigt i Kongens Grænde; 1630 blev han sendt som Gesandt til Nederlandene, fik 1632 Proclama paa tre Gjeldsbreve, hvor paa 10,000 Rdl. Sp. og udkrædte af Laurids Ebbesen (Udsøn) til Instrum, hvilke vare blevne borte for ham; 1643 fangede de Svenske ham paa Stjernholm, hvor han skal have drillet en svensk Officere saa meget, at denne prøvede paa at tage ham af Dage ved at indelufte ham i et Bærelse og der at søge ham ihjel, hvilket dog ikke lykkedes. 1631 blev han troløvet med Corfitz Ulfelds 12 Aar gamle Søster Marie Ulfeld, med hvem han holdt Bryllup 1634, da hun var 14½ Aar, han 43½ Aar gammel, og afledte 7 Børn. Han var en dygtig og brugbar Mand, til hvem Kongen havde stor Tillid, men forresten kuns lidet afholdt, især for sin bitende Satire, der endogfaa nær havde kostet ham Livet, som alt fortalt er; et andet Træk af denne er Indskriften, han satte paa Basnæs:

Ornen bygger paa hoien Hals
 Avind ligger i byken Dal!

Ved Ornen mennte han naturligvis sig selv, hvis Navn og Baaben maatte berettigte til denne Benævnelse, ved Avind skal han have tænkt paa Gierren

BASNÆS.

i Sjælland.

af Borreby, hvilket dog sikkert er en Forvebling, da Borreby tilhørte Nigodaminralen Claus Paa, med hvem han ikke vides at have levet i Venlighed, hvorimod han, som det følgende vil vise, laae i heftigt Fiendskab med en anden Nabo, Fru Regitze Grubbe paa Suedinge, til hvem han snarest har sigtet med denne Indskrift.

Biske Hr. Arel Arnsfeld sin Duellighed som Embedsmand, saa forsemt han heller ikke at anvende den for sig selv. Til Lysholt skrodes han endnu 1625, men købte i dette eller i Begyndelsen af det næste Aar Basnæs, hvortil han første Gang skrives den 20 Mai 1626 og hvortil dengang synes at have hørt Bidstølle By i Tjæreby Sogn samt 25 Gaarde og 2 Huus i Drølev Sogn i Drølev og Sibberup Byer, hvilket var omtrent $\frac{1}{2}$ af dette Sogn. Ved hidtige Mageskifter gjorde han først Basnæs til en af de anseelige Eiendomme i Sjælland, hvilket den har været siden, idet han 1623 af Kronen og Roskilde Capitel tilbyttede sig Den Glæns med 13 Gaarde og 1 Huus, samt 6 Gaarde 1 Huus og en søe Jord i Tjæreby, 1629 af Kronen og Slagelse Høspital Konge og Kirkeienden af Tjæreby Sogn med jus patronatus og Kirkejorder, der indbragte omtlig 16 Td. 5 Sk. Byg, samt et Huus i Bidstølle; samme Aar skænkede han en smuk Prædikestol til Kirken og 1632 den ene af Klosterne, paa hvilken hans Navn endnu findes; endvidere tilbyttede han sig 1632 af Kronen 9 Gaarde og 2 Huus i Tjæreby Sogn i Lundby, hvoraf 1 Gaard og 1 Huus laae øde, samt 2 Gaarde i Lundbytorp og 3 Gaarde i Eggeløvsleile, 1636 af Kronen og Høve Prædikestol 1 Gaard i Tjæreby, hvilket ialt udgjør: Tjæreby Sogns Konge og Kirkeiende samt 21 Gaarde og 3 Huus, hvis Beboere alle bleve Ugedagstjenere til Basnæs; desuden Den Glæns med 13 Gaarde og 1 Huus. 3 Aaret 1635 flager han i et Brev til Gandskeren over at han lever i jaa stor Uenighed med sin Nabo paa Suedinge, Fru Regitze Grubbe, med hvis afdøde Mand, Alexander Nabe von Papenheim, han retinod stod paa en god Fod; hun ansøgte nu, havde han hørt, om Jus patr. til sin Sognekirke Drølev, da han dog eiede $\frac{1}{2}$ af Sognet, altsaa meente sig nærmere berettiget, saameget mere som hun kunns gjorde det for at drille ham, ligesom hun ogsaa ophidsede Præsten imod ham, saa at denne nu i over et Aar havde ført Processer imod ham, cengang var medt til Tinge med 11 Præster og havde indstævnet 200 Vønter paa cengang, og det altsammen for en ringe Sag om Jagten paa 6—8 Sp. Land, som Prædikestølet eiede i Sibberup og Bidstølle Byer, hvor Suedinge Eier lod flyde og saaledes øvde Jagt ligesom hans Port, hvorfor han fratog Skytten hans Bøsse. Istad Fru

Regitze nu fik denne jus patr., blev det ham til stor Skade og vilde forvolde vidtløftige Processer imellem Basnæs og Suedinge, hvilket han saameget mindre havde forskyldt af hende som han efter hendes Mand's Død, medens hans Svoger Ernst Normand var Lehnsmænd, let kunde have saact Tienden i Fæste, hvorom ogsaa hans Vønder paa Glæns bad ham indskændigt, da de saa ofte i deres travleste Høstid maatte føre deres Tiende over Bandet til Suedinge, men han havde tvertimod ladet hende sige, at hun skulde skynde sig at forlange Tienden i Fæste, han vilde for godt Naboskab Skyld gjerne unde hende den. Vilde Kongen ikke unde ham Kirken med jus patr., bad han indskændigt om at erholde de omtalte Præstefjorder i Mageskifte, da han gjerne vilde give langt mere end deres Værdi derfor. Det Sidste lykkedes ham endelig 1639, hvorimod ingen af Parterne fik Drølev Kirke, som Kronen beholdt indtil den senere kom til Høstebingborg. Alle disse Mageskifter med Kronen, paa hvilke Hr. Arel Arnsfeld 1628 og 1632 var bleven endel Gøds skyldig, afgjordes fuldkomment 1640, da han endnu afstod 29 Td. Hartorn og derfor fik Døvtitering for alt sit Mellemværende med Kronen.

Efter saaledes at have afrundet Basnæs Gøds, nedlagte Hr. Arel Arnsfeldt endel Vønderjorder af Bidstølle By samt isølge en upaalidelig Beretning en By paa 8 Gaarde ved Navn Brangstrup, og lod disse Jorder drive under Høvedsgaarden, da Ugedagstjenernes Antal nu var saa anseelig forøget, altsaa ved disse Høveri et saameget større Areal kunde dyrkes. Gaardens gamle Bygninger nedrev han og opførte i det Sted i Aarene 1629—33 en meget prægtig grundmuret Høvedbygning paa 3 Etager med et heit Taarn og kobsbertalt Spilr; Loftet i Gruerfuen var kunstigt udfaaaret med Arnsfeldernes og Ulfeldernes Vaabenkjolde, malede og forgyldte efter ethvert Vaabens Farver; over Caminen i den store Ridderstaf Christiaan den Fjerdes Portraitt, udbugget i Sandsteen, samt Arnsfeldernes hele Ahnetavle. Desuden opførtes 1638 et smukt Porttaarn med Værelser til Vægteren, derover en Vægtergang med et kunstigt Jerngallerie og øverst oppe i Spiret en oval Kuppel med Aabninger til alle Sider. Bindetrappen var af hugne Sandsteen og førte lige op til Vægtergangen, saaledes indrettet at en Spand kunde hvides fra Galleriet ned i en Brønd, hvorfra man kunde hente sig udmærket og heligt Vand heelt op til Vægtergangen; dette Taarn blev forsynet med en spansk Indskrift, ligesom de øvrige Dele af Bygningen vare beklædte med danske og latinske Inscriptioner. Endeligen byggede han et smukt Capel til Gudstjeneste paa Gaarden, samt en meget anseelig Løbe af hugne Kampsteen, den største i Sjælland

næst efter den paa Antvorskov. Til Afbenyttelse ved disse Bygninger havde han 1632 faaet kong. Tilladelse til at lade udføre 8000 Fod gullandsfte Sten til Kjøbenhavn og dertil til Basnæs.

Hr. Axel Arnfeld døde 1647 og hans tvende Sønner, Jacob og Jørgen Arnfeld, beholdt Basnæs i Fælledskab; ifølge et Sagn skulde den ældste have været affindig og forsøgt paa at dræbe sin Broder med en Kniv, hvilket dog afværgees ved en Hunds Trofskab, og et Maleri har opbevaret Mindet om denne Begivenhed, men Jacob Arnfeld var aldrig affindig og det Hele formodentlig blot Snak. I den svenske Krig leed Gaard og Gods saare meget, den svenske General Wrangel laae her en lang Tid med en betydelig Troppeskræft og det var en kostbar Indquartering, thi Svenskerne tog alt, hvad der var, og Bønderne forarmedes hurtigt, da deres Penge, Heste og Dræg vandrede bort med de fremmede Soldater. Efter Krigen paatagdes svære Skatter, som Bøerne ikke kunde udrede, hvorover mange Gaarde blev helt øde, andre tilbødtes Kronen for Skatterestantier, saa at det halve Tjæreby Sogn allerede var kommet fra Gaarden, som Brøtterne tilsidst ganske maatte opgive. Jacob Arnfeld nævnes endnu til Basnæs 1671, senere blot til Jernsgaard og Staarupgaard i Jylland. Broderen, Etatsraad Jørgen Arnfeld, stred sig endnu 1676 til Basnæs, men samme Aar maatte ogsaa han opgive sin Deel, hvilken han solgte til den fra Skane flygtede Etatsraad Dve Ramel og hans Søster, Fru Anna Ramel, Enke efter Cantstær Peder Næds; efter mundtlig Sagn skulde Kongen have foræret den Første Gaarden, som var hjemfaldet for Skatterestantier, dog er dette neppe rigtig, da hans Søster, Fru Anna, allerede 1676 nævnes som Eier af Basnæs, det altsaa er rimeligere at disse Søskende have haft Penge tilgode i Gaarden og derfor ladet sig den udblagge ved Indførsel, men største Deelen af Godset var borte. Om Etatsraad Ramel, som 1681 kjøbte Borreby, er der talte udførligere under denne Gaard i 3die Bind's Iste Hefte af Prospekterne. Efter hans Død i Aaret 1683 solgte hans Enke, Fru Mette Rosenkrands, Basnæs til Admiral Christian Bjelke til Erelgave. Denne Mand, som havde udmærket sig i Skriften imod de Svenske, navnlig i det berømte Slag i Rjåge Bugt i Aaret 1677, — hvor han erobrede Drøttingsløbet Cæsar paa 60 Kanoner og til Belønning blev høit Ridder, — samlede atter største Deelen af det fra Basnæs adskillte Gods, opførte den søndre og nordre Deel af Ladegaarden, beboede en smuk Allertavle til Capellet, lod ved Soldater Gravene om Gaarden oprense og Marterne indhegne med Sten, samt udvidede dem med endel af Bispestes Dyes Jorder,

opbyggede og besatte mange øde Bøndergaarde og skal have tilkjøbt adskillige Kirker, saaledes Høle, Blakkebjerg, Eskorpinge og Bierre, hvilke dog nu ikke mere have til Gaarden. Han var berømt for sin Snyrke, der blev Anledning til hans Død, idet han forsøgte sig paa en stor Sten og døde i Aaret 1694. Hans Enke, Wiveke Juul, beholdt Basnæs i sin Enkestand, og indtog i Aaret 1698 den saakaldte Hestehave til Gaarden, hvoraf hun maatte svare Præsten for hans Tiende en Refusion af 8 Td. Byg; hun giftede sig igjen 1701 med Generallicutenant Gregers Juul til Eriksholm og Nastrup og solgte derefter Basnæs til Etatsraad Povl Eggers, der nævnes til Basnæs 1710 og 1715; han var Landsdommer, og blev senere Conferentsraad. Basnæs afskændte han 1714 til Generallicutenant og høit Ridder Laurent de Boysset, der døde 1728, hvorefter Basnæs tilfaldt hans Son, Capitain, Iben Oberstlieutenant. Christian Frederik de Boysset, som isølge sine afsøede Forældres Villie indsatte 1000 Rdl. i Basnæs med en aarlig Rente af 50 Rdl. til Len for en Skolelærer i Tjæreby, og sammesteds opbyggede en Skole. Han solgte 1746 Basnæs til Geheimte Conferentsraad Grev Frederik Conrad Holstein til Høpstenborg, der 1754 solgte den til Justitsraad Høyserich, denne Aaret efter til Peder Dvøistgaard, Forpagter paa Gløselø, og denne 1756 til Generallicutenant Grev Frederik Christian Wedel-Jarlsberg til Grevskabet Jarlsberg, som boede paa Basnæs den 3ie Aug 1758, da der om Matten opstom en voldsom Ildbrand, der ødelagde hele den pragtfulde Hovedbygning og nær havde kostet Grevens selve Livet, da han leed af Podagra og ikke kunde gaae, men en rask Ejensstepige bar ham ud af det brændende Huus. Gvad der var tilovers efter Branden af Stensfigurer, Kobberplader og andet Metal blev solgt ved Auction, da en Kjøbmand Langeland i Korsør kjøbte endel deraf og indmurede nogle Figurer i Gavlens paa sin Gaard. Kjed af Basnæs solgte Grevten det 1764 til en Oberst Favin, der skal have været en rig Fremmet, som kom hertil i Landet, men skal have faaet Befaling til atter at rejse bort, hvorfor han solgte Gaard og Gods til Cancelliraad Johan Møergaard, til Ringstedskloster, som benyttede sig af den Ret, Børnedødsfaldet gav Goddeierne, til at forskytte en Mængde Bønder fra Ringstedskloster til Basnæs for saaledes at forbedre Racen, hvilket ogsaa skal være lykkedes. Dømtaget solgte han Gaarden, som der forfaldt til Etatsraad Hofman, Amtsforsvalter i Ringsted, der da strax efter maa have solgt det til Mathias Brønstorff, en dygtig Landmand, der eiede det 1770, og solgte det, uden Tvivl for 75,000 Rdl., til Etatsraad Jens Lowson, som ved sit Testament af 20de Mai 1777 bestemte

BALANCE

i Sjælland.

at Gaard og Gods, ialt 778 Td. Hartkorn, skulde oprettes til Stamhus for hans Søn, Jens Lowson, hvorefter denne, hans Søster Anna og Moderen, Charlotta Amalia Riis, efter Faderens Død 1777 eller 1778 oprettede Stamhuset den 30 Apr. 1779 og fik kong. Confirmation derpaa den 21 Juli s. A. Da imidlertid Jens Lowson boede i Kjøbenhavn og ikke forlod sig paa Landvæsenet, erhvervedes der 1783 kong. Bevilling til atter at sælge Stamhuset imod derfor at oprette et Fideicommiss paa 75000 Rdl., hvorefter Etatsraadinde Lowson og hendes Svigersøn, Conferentsraad Christian Ludvig Schütz, første Deputeret i tydske Cancelli, i Forening købte Gaard og Gods: siden 1676, altsaa i 108 Aar, havde Gaarden høvt ikke mindre end 21 Tjere, hvilket er noget af det Stærkeste i den Retning, som den danske Godshistorie har at opvise, og nødvendigvis maatte indvirke fordelagtigt saavel paa Bønderne og Bøndergødsfæt som paa Gaardens Marker og disses Cultur.

Conferentsraad Schütz var en dygtig Mand, som med Iver udfisfede og udnyttede Bøndergødsfæt, hvilke Foranstaltninger hans Frue, som boede paa Gaarden, medens han for sine Embedsforretninger Eftld maatte opholde sig i Kjøbenhavn, udførte med stor Klogskab under hans Veiledning, saa at Bøndergødsfæt snart tiltog i Velsaand: Regjeringen understøttede Sagen med et Laan paa 36000 Rdl. Hun nedrev Kysterne af den afbrændte Bygning og det store Taarn, og opførte derimod en ny Hovedbygning. Eiendommen steg, tildeels ved disses Forbedringer, saameget i Værdi at Conferentsraaden 1805 kunde sælge den for 275,000 Rdl. til Kammerherre Frederik von Blücher, Generaladjutant, Oberstlieutenant af Cavalleriet og Commandør for den kong. Skvadron til Hest, som allerede døde den 21 Mai 1806, saa at Skjødet udsædtes den 15 Juli s. A. til hans Enke, Helene de Thyggeson, der dog aldrig selv beboede Gaarden, men for det Meste opholdt sig i Horsens, i hvis Omegn hun havde næsten sin hele Familie paa Mattrup og Bygholm.

Af et Regnskab over Indtægt og Udgift ved Gaard og Gods for Aaret 1806 hidrætte vi følgende Balance, som indeholder interessante Data til at bestemme den Tids Godsforhold, især hvoredebs de anseelige Kornpriser gjorde saa høje Priser paa Jordegods mulige, og erindre ved denne Leilighed vore Læsere om at 1 Rdl. Cour. fra 1806 i Værdi var liig 1½ Rdb. r. S.

Balance over Godsets Indtægter og Udgifter for et Aar.

		Indtægt.	
A.	Jordebogens Besøb.		
1.	Høverre og Landgildepenge	338 Rdl.	73 St.
2.	Hund og Jord-Afgift	556 Rdl.	16 St.
	Frugaacer, som Bekommmende er befriet for at faare	13 - - -	- -
		543	- 16 -
3.	Landgilde Byg 286 Tdr. 5 St. 2 Fd. der beregnes med en Middelpriis à Tre 3 Rdl.	860	- 6 -
4.	ditto Havre 34 Tdr. 7 St. 1½ Fd.	69	- 81 -
	ligeledes à Lande 2 Rdl.	105	- - -
5.	70 Lam à 1 Rdl. 48 St.	70	- - -
6.	70 Glas à St. 1 Rdl.	46	- 64 -
7.	140 Hans à Parret 4 Rtl.	8	- 72 -
8.	70 Snefs Byg à Sæfen 12 St.	26	- 64 -
9.	5 Hjerdinge Kal à 4 Epd. er 20 Epd. à 8 Rtl.	160	- 88 -
		Jordebogens Besøb	3068 - 88 -
B.	Forpagtnings Afgiften	10650	- - -
		Cumma Indtægt	12718 Rdl. 88 St.
		Udgift.	
1.	Varlige Refusioner.		
	Præsten i Liareby for Vin og Brød til Kirken sammesteds 8 Tdr. Byg à 3 Rdl.	24 Rdl.	± St.
	ditto for Biskopstule Prekebae 8 Tdr. Byg à 3 Rdl.	24	- - -
	Deegnen for ditto 3 Tdr. Byg à 3 Rdl.	9	- - -
	ditto for Kirstens Hænbøvløse og Smarstie til Kirstene	2	- - -
	Skoleholderen i Liareby	50	- - -
	Præsten i Liareby for neblagde Gaarde 3 Tønder Byg à 3 Rdl.	9 Rdl.	± St.
	ditto Expenser for Kirken	5	- 22 -
	Skoleholderen Smaarebøvl af neblagde Gaarde	2	- 16 -
		16	- 38 -
		altsaa Refusioner	125 Rdl. 38 St.
2.	Lønninger til Besjæterne ved Gaard og Gods. Forsoereren	150 Rdl.	± St.
	Slytten	66	- - -
	Gartneren i Fyng	80 Rdl.	± St.
	i Kornvare, 4 Tdr. Rug à 5 Rdl.	20	- - -
	4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12	- - -
		112 Rdl.	± St.

B A S I N A E S

i Sjælland.

Muurmesteren i Pen- ge	70	-	-	
i Kornvare, 4 Tdr. Rug à 5 Rdl.	20	-	-	
4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12	-	-	
	102 Rdl.	-	-	St.
Stalbarten anslaaes til	36	-	-	466 Rdl. St.
3. Kongel. Statter, og andre Vaabudde, som Herfelbet maa svare: Docior Statten af Hovedgaarden	2 Rdl.	-	-	St.
Veterinair Statten	9	-	-	
Amis Kattig-Gaasen	7	-	-	
Dorredes Kattig-Gaasen	2	-	-	
Chirurgi St.	2	-	-	
Brandhjelp	37	-	-	
½ pC. af Godsets Pariform, samt Tiender	142	-	25	-
Statter og andre Vaabudde af Nod- tulds Lødden paa Sundbye Mark, hvilken nedlagte Gaards Løb er deelt i Huus Lødder, og hvoraf Kæstene ere fritagne for Statter af Pariform 8 Tdr. 5 Sp. 3 Fet. 1 Alb. paa 4 Sp. 1 Fet. 1½ Alb. naar, der er Huusløds Pariform, hvoraf Kæstene svare Statterne, altfaa isin 8 Tdr. 1 Sp. 1 Fet. 2½ Alb., hvoraf naar Statter og Vaabudde an- tages med 6½ Rdl. pr. Tde Pariform, udkommer i St. at erlægge	53	-	-	-
Amfluen i Stridvænge og Douceur til Halmvæghen	7	-	-	-
Ende Kattig-Gaasen 4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12 Rdl.	-	-	St.
og i Vænge	10	-	-	-
	22	-	-	-
Den vaabudde Afgift af Platten og Brugen af Bøttergodset	197	-	77	-
altfaa Statter og Vaabudde	472 Rdl.	-	15 St.	
4. 15 Huusmand, som forrette Uge Dage i Gaardens Døse, afsjær bereed deres Huusvænge, som under Jorebogs Indtægterne besindes, og derfor her maa søres til Udbrag med	60	-	-	-
5. Hovedgaardens og Kirkens, samt Stolens aarlige Bedjelgebøtse. Deril kan beregnes at vil medgaae til Materi-				

aler, Gaandslangerne for Muurmesteren og i Ar-
bedsden for Lømmerrand, Snerder, Smed, Løf-
semand, &c., under Forudsætning at Gaarden
og Kirken var i det Hele i nogenledes god Stand 200 - - -
6. Den Huusholdning, som maa søres for Jordvælden,
Skjotten og den Karl, som er ved Stalben, kan
beregnes med 2 Fingers Løn og Kost i det midle til 400 - - -
Summa Udbyt - - - - - 1723 Rdl. 58 St.
altfaa bliver tilbage af Godsets Indtægt 10995 Rdl. 35 St.

Kammerherrinden besad Gaarden indtil 1809, da hun folgte den med
Besætning af 200 Køer og 4 Tyre for 340,000 Rdl. til Sufferrassinader
Christian Frederik Fiedler, siden Justitsraad, som fort efter udbetalte
hede Kjøbesummen, hvilken han havde forkjøbt ved een hellig Skifferhandel, og
beholdt den indtil sin Død i Aaret 1829, hans Enke og Børn indtil 1838, da
de folgte den for omtrent 280,000 Rdb. til Jacob Brønnum Scavenius, som
siden blev Høffjægermester. Til Gaarden hørte da 103 Td. 5 St. 2 Alb. frit
Ager og Engs, 4 Td. 4 Sp. 1 Fdt. 1 Alb. Skovsklyds Hartorn, med et
Areal af 930 Td. Land Ager og Eng, 300 Td. Land Skov, Væsnæs Weir-
mølle, en Stubmølle, Konges og Kirketienden af Tjæreby Sogn, matr. hver
for 28 Td. 2 Sp. med tiendeydende Hartorn ialt 1072 Td. 2 Sp. 1 Fdt. 1
Alb.; Bøndergodset udgjorde 615 Td. 1 Fdt. 2 Alb. Hartorn, dengang Fiedler
kjøbte Gaarden 615 Td. 5 Sp. 1 Alb.

Høffjægermester Scavenius lod strax paabegynde Dyfserelsen af en ny
og kostbar Hovedbygning, som først blev fuldendt 1846, samt af en Afbygger-
gaard ved Navn Trausbygaard, til hvilken henlagdes omtrent 340 Td. Land
af Hovedgaardens Jorder: til Hovedgaarden indtoges 45 Td. Land Bønder-
jord, saa at der til denne nu høre 635 Td. Land. Høvetriet blev ophævet 1839
imod en Afgift af 15 Td. Byg af hver Gaard. Ved den nye Matrikel an-
fattedes Gaard og Gods til 98 Td. 2 St. 2 Fdt. 2½ Alb. privilegeret, og
492 Td. 2 Fdt. 2 Alb. uprivilegeret Hartorn; til Bøndergodset hørte 72
Gaarde, 2 Vøstveder og 85 Væje; enkelte af disse Gaarde bleve forpagtede
bort paa 50 Aar istædfor at bortlejes, hvoemed Høffjægermesteren begynde
1846 og saavidt vides var den første Godseier, der i vor Tid bragte disse
lange Forpagtninger i Brug. Han døde i Prag 1851, og Gaarden tilhører nu
hans Enke, Henriette Sophie Bertha Eleonore fød Comtesse Woltke.

